

2.3.

POKRETANJE KAJKAVSKIH UDRUGA
I MANIFESTACIJA

Osim spominjanih periodika i knjiga, kajkavska književnost i kultura krajem 1960-ih svoj prostor dobivaju i na različitim manifestacijama, a osnivaju se i amaterske udruge kojima je bio cilj afirmacija lokalne, regionalne i/ili nadregionalne (kajkavske) književne, kulturne i umjetničke baštine. Kao i u Hrvatskom proljeću, važnu ulogu imala je i Matica hrvatska, odnosno njezini regionalni pododbori (danas ogranci) diljem sjeverozapadne Hrvatske.

Što se tiče ogranaka Matice hrvatske, najagilniji je bio onaj u Čakovcu. Kako napominje njegov *spiritus movens*, spominjani Zvonimir Bartolić⁵⁴, uočivši veliku prazninu u obilježavanju hrvatskih narodnih i kulturnih vrednota, ogranak odmah nakon osnivanja 1964., a pogotovo proljećarskih godina, organizira niz aktivnosti u svrhu njihove revitalizacije. Dio nastojanja bio je usmjeren na obilježavanje obljetnica istaknutih ličnosti iz Međimurja, a ogranak se posebno djelatno uključio u obilježavanje 300. godišnjice pogibije Zrinskih i Frankopana 1971. Osim obilježavanja godišnjica i podizanja spomen-ploča istaknutim ličnostima iz Međimurja (Josipu Štolceru Slavenskom 1966, Ivanu Novaku 1969, Zrinskima i Frankopanima 1971), ogranak je organizirao i mnoštvo različitih književnih priredbi na cijelom međimurskom prostoru. Samo je povodom 70. obljetnice rođenja međimurskog kajkavskog barda Nikole Pavića 1969. i 1970. organizirano tridesetak književnih susreta u Čakovcu i okolici, a sve zajedno povodom drugih prilika oko 150 književnih događaja. Ogranak je te priredbe organizirao, kako sumira njihov sudionik, a najčešće ustvari njihov voditelj i organizator Bartolić, “s ciljem popularizacije hrvatske književnosti, smatrajući da je književnost jedan od

⁵⁴ Usp. Bartolić, Zvonimir: *Ljetopis jednog ogranka do 1971*. Hrvatski sjever, 1(1996), 1, str. 83-89.

osnovnih konstituenata hrvatske nacionalne kulture. Priredbama kao što su književne večeri”, nastavlja Bartolić, “Matica hrvatska pridaje posebnu važnost i zbog toga što je poznavanje hrvatske književnosti u Međimurju, kako u međuratnom razdoblju tako – a i još više prije 1918. – bilo vrlo deficitarno”⁵⁵. Posebnu pozornost ogranak je posvetio i popularizaciji međimurskih narodnih pjesama pa je 1971. zajedno s Kulturno-umjetničkim društvom “Dr. Vinko Žganec” iz Vratišincea organizirao turneju po međimurskim selima. Na tim je priredbama osim narodnih pjesama popularizirana i čitana i poezija Nikole Pavića, o kojem je Bartolić i redovito držao izlaganja, dok je o dijalektu u književnosti govorio Dragutin Toma. Ogranak je razvio i nakladničku djelatnost te je kroz sedam godina izdao petnaestak knjiga. Osim spomenutog, vodstvo ogranka na čelu s Bartolićem imalo je u planu još mnogo ambicioznih, ali nažalost nerealiziranih projekata. Jedan od najambicioznijih bio je osnivanje znanstvenog instituta za sjeverozapadnu Hrvatsku, o kojoj je inicijativi 1969. vrh ogranka obavijestio Hrvatsku akademiju znanosti i umjetnosti (HAZU). Proljećarske 1971, koja je bila i posljednja godina njegova djelovanja, ogranak je uz Matičine ogranke u Varaždinu i Koprivnici planirao pokrenuti spominjani časopis za kulturu *Hrvatski sjever*, uz čakovečko Kulturno-prosvjetno društvo “Zrinski” planirao je osnovati i svekajkavsku kulturno-prosvjetnu udrugu Hrvatski kajkavski sabor. Također su inicirali akciju za prikupljanje građe za *Idiotikon hrvatskih kajkavskih govora Međimurja* te akciju za osnivanje Zaklade za podizanje spomenika Petru Zrinskom i Franu Krsti Frankopanu te za renoviranje Starog grada Zrinskih u Čakovcu. No, ništa od toga, nažalost, nisu uspjeli ostvariti zbog toga što je rad ogranka, kao uostalom i cijele Matice hrvatske, zabranjen krajem 1971.

Rad varaždinskog ogranka Matice hrvatske (MHVŽ) obnovljen je 1966. zahvaljujući Božidaru Vančiku, koji mu je i predsjedao od 1966. do 1970, a do ukinuća 1971. predsjednik je bio Ni-

⁵⁵ Bartolić, Zvonimir: *Ljetopis jednog ogranka do 1971*. Str. 88.

kola Dugandžić⁵⁶. Najviše aktivnosti MHVŽ je organizirao 1970. i 1971. kada je imao oko tisuću članova. Tih je godina organizirano više predavanja i drugih aktivnosti koje su bile šire društvene naravi. Od aktivnosti povezanih s književnošću, MHVŽ 1968. sudjeluje u obilježavanju 130. obljetnice rođenja Vatroslava Jagića te 1969. u organizaciji znanstvenog skupa o Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom. Tijekom proljećarskih godina organizirana su predavanja Vlatka Pavletića o *Zlatnoj knjizi hrvatskog pjesništva*, Miroslava Šicela o Zrinskim i Frankopanima u hrvatskoj književnosti, Tomislava Ladana o suvremenoj književnoj kritici itd. MHVŽ je 1971. bio organizator i proslave 80. rođendana znamenitog varaždinskog povjesničara Krešimira Filića, a iste je godine u okviru ogranka osnovan i Pjevački zbor "Ivan Padovec". Između ostalog, ogranak je izdao i nekoliko knjiga te je zajedno s ograncima u Čakovcu i Koprivnici trebao biti sunakladnik spominjanog nesuđenog časopisa *Hrvatski sjever*. No, sve su aktivnosti MHVŽ-a zaustavljene 1971. zbog tobožnjeg poticanja nacionalizma⁵⁷.

Ogranak Matice hrvatske u Koprivnici pokrenut je 1966. te je do zabrane rada 1971. izdao nekoliko (kajkavskih) zbirki poezije⁵⁸, a najveći izdavački pothvat ogranka bilo je izdavanje sabranih djela istaknutog podravskog književnika-seljaka Mihovila Pavleka Miškine 1968. godine, koja je priredio Zvonimir Kulundžić⁵⁹. Ogranak je zajedno s Matičinim ograncima iz Čakovca i

⁵⁶ Ovaj i ostali podaci o djelovanju MHVŽ preuzeti su iz: Bišćan, Drago: *Varaždin u povijesti Matice hrvatske*. Varaždinski godišnjak, 1(1994), 1, str. 33-45.

⁵⁷ O optužbama protiv MHVŽ-a usp. Dugandžić, Nikola: "Kontrarevolucija" u *Matici hrvatskoj 1971. godine i zabrana njenog rada*. Varaždinski godišnjak, 1(1994), 1, str. 47-[54]; Đurić, Tomislav: *Zašto su šutjela lepoglavska zvona: Hrvatsko proljeće u Varaždinu i Čakovcu 1971.: svjedočenja – članci – dokumenti*. Samobor, Meridijani, 2004, posebno str. 66-114.

⁵⁸ Milan Krmpotić *Lubljeni moj kraj* (1967) i *Najlepše reči* (1969), Žarko Marjanović *Suhi osinjak* (1969).

⁵⁹ Kulundžić, Zvonimir (ur.): *Sabrana književna djela Mihovila Pavleka Miškine*. Sv. I-IV. Koprivnica, Ogranak Matice hrvatske, 1968.

Varaždina 1971. trebao biti sunakladnik nepokrenutog časopisa *Hrvatski sjever*. Za razliku od Čakovca, Varaždina i Koprivnice, u kojima su Matičini ogranaci pokrenuti još sredinom 1960-ih, u Krapini je pokrenut tek 27. lipnja 1971⁶⁰, kojom prilikom je Gradska limena glazba "Ilirci" ulicama grada svirala "stare i nove domoljubne pjesme", a na osnivačku skupštinu je u ime Matičine središnjice iz Zagreba došao Franjo Tuđman. Za prvog predsjednika izabran je Ivica Fizir, a među glavnim smjernicama rada izdvojeno je organiziranje programa za obilježavanje ilirskog pokreta i hrvatskog narodnog preporoda u krapinskom Gajevu muzeju te utemeljenje parka skulptura hrvatskih preporoditelja. No, ogranak je zbog zabrane rada Matice hrvatske djelovao svega pola godine.

Osim Matičinih ogranaka, afirmiranju lokalne i/ili regionalne književnosti i kulture diljem sjeverozapadne Hrvatske neposredno prije i za vrijeme Hrvatskog proljeća bitno su doprinijele i novoosnovane amaterske udruge koje su uz Matičine ogranke ustvari preuzele ulogu tada još nepostojećih kulturnih i znanstvenih (državnim novcem financiranih) institucija na području kajkavske Hrvatske (ne računajući, dakako, zagrebačke institucije, koje su bile okupirane nacionalnim pitanjima). Najagilnija udruga među njima ponovno dolazi iz Čakovca – radi se o spominjanom KPD-u "Zrinski". Kao što je vidljivo iz objavljenih arhivskih dokumenata o njegovu djelovanju⁶¹, društvo je pokrenuto zahvaljujući entuzijazmu spominjanog trojca Feletar-Fišer-Đurić koji su, potaknuti uspjehom spominjanog *Kajkavskog kalendara* odlučili napraviti i korak dalje – osnovati udrugu. Osnivačka skupština društva uspješno je organizirana 8. listopada 1970, a za prvog predsjednika izabran je Feletar. Poticaje za osnivanje udruge Feletar je objasnio

⁶⁰ Galović, Antun: *Ogranak Matice hrvatske i u Krapini*. Hrvatsko zagorje, 3(1971), 2-3, str. 53.

⁶¹ Usp. Cesar, Jurica (ur.): *Kulturno-prosvjetno društvo "Zrinski"*. Štrigova, Državni arhiv za Međimurje, 2011.

sličnim razlozima koje je za osnivanje čakovečkog Matičina ogranka spominjao i Bartolić: “U Čakovcu i Međimurju u cjelini već se godinama osjeća pomanjkanje kulturno-prosvjetne djelatnosti (...) Uz nedostatak određene kulturno-prosvjetne djelatnosti sve je akutniji i problem izdavačke djelatnosti koja bi se bavila izdavanjem narodu bliskih knjiga, a koje su ipak vrijedne i poučne”⁶². Stoga, nastavlja Feletar, “treba osnovati kulturno-prosvjetno društvo, koje bi okupljalo još širi krug entuzijasta, a preko kojeg bi se ostvarili ciljevi prosvjetnog i kulturnog djelovanja na području cjelokupne općine”⁶³. S obzirom na velik odaziv budućih članova nove kulturno-prosvjetne udruge, već su na osnivačkoj skupštini osnovane tri sekcije: za kulturno-prosvjetni rad (folklor-na grupa, tamburaški orkestar i pjevački zbor), za izdavačku djelatnost i filatelistička sekcija. Novoosnovano društvo s vremenom je povećavalo svoje članstvo pa kroz dvije godine ima već osamstotinjak članova. Posebno je bila aktivna sekcija za izdavačku djelatnost, koja je osim tri broja *Kajkavskog kalendara/kolendara* (1969, 1970, 1971) realizirala još desetak knjiga. Važan projekt društva bilo je i obilježavanje 300. godišnjice pogibije Zrinskih i Frankopana. Tim je povodom u travnju 1971. prvo u Čakovcu organizirana svečana proslava te obljetnice, a tijekom svibnja i lipnja društvo je bilo suorganizator *Karavane Zrinskih*, kulturno-turističke manifestacije tijekom koje je oko 10.000 osnovnoškolaca posjetilo Čakovec i njegov Stari grad. Tijekom rujna organiziran je i vrhunac obilježavanja Urote, a to je bila kulturno-turistička akcija *Karavana putovima Zrinskih i Frankopana*, tijekom koje je 200-tinjak polaznika (četiri autobusa) iz svih dijelova Hrvatske kroz četiri dana (15-18. rujna 1971.) obišlo značajna

⁶² Zapisnik sa osnivačke skupštine Kulturno-prosvjetnog društva “Zrinski” Čakovec održane dne. 8. listopada 1970. godine u 16 sati u prostorijama Socijalističkog saveza Čakovec u Štrosmajerovoj ulici. U: Cesar, Jurica (ur.): Kulturno-prosvjetno društvo “Zrinski”. Str. 14-15.

⁶³ Isto.

mjesta povezana sa Zrinscima i Frankopanima kroz četiri zemlje, Hrvatsku (Zagreb, Ozalj, Čakovec), Sloveniju (Pohorje), Austriju (Bečko Novo Mesto) i Mađarsku (Kesthely, Szigetvar). Sva spomenuta nastojanja pokrenuta su kako bi se ostvarili ciljevi koje je vrlo jasno u svojem referatu za izvanrednu skupštinu društva 1971. formulirao Feletar: “KPD Zrinski je društvo regionalnog karaktera, koje ima prvenstveno zadatak da izvuče iz anonimnosti vrijednosti našeg dragog kraja. To drugim riječima znači, da smo ujedinili snage u težnji da putem ‘Kajkavskog kalendara’ i drugih izdanja, zatim preko književnih večeri i drugih priredbi i predavanja, preko folklorne, filatelističke, tamburaške i drugih sekcija Društva, afirmiramo stvaralaštvo na kajkavskom području, da na neki način probudimo stvaraoce na našem području od Karlovca, Petrinje, Čazme i Djurdjevca pa do Čakovca i Klanjca. Svi smo mi osjetili da su naš dragi kaj, naše autohtono stvaralaštvo, naše kulturne vrijednosti bili dosad zapostavljeni, te da smo se morali organizirati i objediniti da bi opet započeli s gajenjem vlastitih vrijednosti”⁶⁴. Kako bi mogli ostvari zacrtani ambiciozni program vodstvo društva uviđa da je potrebno nekoliko profesionalnih djelatnika pa se početkom 1971. saziva izvanredna skupština na kojoj se donosi odluka da Feletar i Fišer kao nositelji djelovanja društva počnu profesionalno djelovati u društvu, a predsjedničku funkciju preuzima Đurić. Društvo dobiva i svoje službene prostori-rije. Osim spomenutih inicijativa, društvo je trebalo koordinirati još jednu značajnu akciju, a to je bilo spominjano osnivanje svekajkavske udruge Hrvatski kajkavski sabor koji bi, kako stoji u pozivnom pismu za njegovu inicijativnu skupštinu koje potpisuje Feletar, trebao biti “društvena organizacija u koju bi se spontano integrirale sva [sve] značajnije kulturne i znanstvene organizacije i akcije na našem području, te tako zajedničkim snagama i sinhro-

⁶⁴ Feletar, Drago: *Referat za izvanrednu skupštinu KPD “Zrinski” Čakovec; nedjelja, 18. travnja 1971. godine*. U: Cesar, Jurica (ur.): *Kulturno-prosvjetno društvo “Zrinski”*. Str. 44.

niziranim djelovanjem doprinijele promicanju kulture i znanosti u kajkavskom području Hrvatske (...) Osnovni cilj Hrvatskog kajkavskog sabora je da ujedini sadašnje i potencijalne kulturne i znanstvene snage, kako bi se zajedničkim snagama jače i djelotvornije afirmirale naše vrijednosti u Hrvatskoj i izvan nje, te stiglo sufinanciranje kajkavskih kulturnih i znanstvenih aktivnosti [aktivnosti] i iz republičke kase”⁶⁵. U Sabor su trebali, dakle, biti uključeni svi kajkavski krajevi pa je bilo planirano da u inicijativni odbor za njegovo osnivanje, koji je trebao koordinirati Joža Skok, budu uključeni predstavnici iz Zagreba, Samobora, Zlatara, Koprivnice, Križevaca, Vrbovca, Đurđevca, Krapine, Varaždina, Čakovca i Zeline. Sjedište Sabora bio bi Varaždin, a inicijativnu sjednicu sazvaio bi KPD “Zrinski”. Kao kandidati za predsjednika Sabora spominjali su se (s ili bez njihova znanja) Miroslav Krleža i Pero Pirker. Osnivačka skupština trebala je biti organizirana početkom 1972, no to nije ostvareno zbog toga što je rad društva ubrzo ugušen. Naime, KPD “Zrinski” je za 1972. napravio vrlo ambiciozan plan aktivnosti koji je uključivao izdavanje novih knjiga te pokretanje još nekih periodika, osnivanje novih sekcija unutar društva te osnivanje novih udruga, ali i institucija, poput muzeja i sl., organiziranje simpozija, književnih i kulturnih večeri, istraživačkih projekata, predstava, putovanja itd. No, tada se dogodio spominjani napad komunističkih vlasti na njihov *Kajkavski kalendar* te je, nemajući drugog izbora, vodstvo društva 27. veljače 1972. sazvalo izvanrednu skupštinu na kojoj iznosi prijedlog o prestanku rada društva, koji je i prihvaćen. Tako od 1. ožujka 1972. KPD “Zrinski” prestaje formalno postojati te se zajedno sa svom svojom imovinom pripaja pravnom nasljedniku, Tiskarsko-izdavačkom zavodu “Zrinski” (TIZ) iz Čakovca, kojem je dana preporuka da pokuša nastaviti barem izdavačku djelatnost društva, što je dijelom i ostvareno. Od inicijativa koje su u proljećarskim

⁶⁵ Feletar, Dragutin: [Pozivno pismo za osnivanje Hrvatskog kajkavskog sabora] U: Cesar, Jurica (ur.): Kulturno-prosvjetno društvo “Zrinski”. Str. 70.

vremenima pokretali čakovečki Matičin ogranak i KPD “Zrinski” kasnije su neke u potpunosti ili barem djelomično ostvarene: svekajkavska udruga slična njihovom nesuđenom Hrvatskom kajkavskom saboru – Kajkavsko spravišće – osnovana je 1974, i to ne u Varaždinu nego u Zagrebu, 1992. obnovljeno je izlaženje *Hrvatskog kajkavskog kolendara*, a 1996. pokrenut je nesuđeni proljećarski časopis *Hrvatski sjever*.

U Krapini je 1969. osnovana književno-kulturna udruga Društvo pisaca “Gajeva Danica” (DPGD) koje odmah kreće i sa izdavanjem spominjanog kulturnog časopisa *Hrvatsko zagorje*, u čijem prvom broju vodstvo navodi da je društvo osnovano “sa svrhom da okuplja prijatelje književnosti i umjetnosti, da pronalazi suradnike za časopis ‘Hrvatsko zagorje’, da organizira susrete pisaca na književnim večerima, da priređuje izložbe, da propagira dobru knjigu (napose kajkavsku) i da radi na unapređenju opće kulturno-prosvjetne djelatnosti”, a “u naše kolo pristupaju: radnici, seljaci, učenici, studenti i građani raznih zvanja. Vrata će, dakle, biti otvorena svima onima, koji imaju volje i sklonosti za takav rad i koji vole svoj zavičaj”⁶⁶.

Što se tiče manifestacija, za revitalizaciju i afirmaciju kajkavske književnosti najviše zasluga imao je Recital kajkavske lirike “Dragutin Domjanić” koji se od 1970. održava u Svetom Ivanu Zelini. Kao što je vidljivo iz spomenice recitala⁶⁷, značajnu ulogu prilikom njegova pokretanja imao je Gustav Krklec, koji je svojim autoritetom i znanjem pomogao skupini književnika i entuzijasta (Ivan Valentaković, Milan Nikolić, Mirko Cajner) koji su zajedno s njime dijelili ideju da bi se u Zelini trebala organizirati pjesnička manifestacija u spomen na njihovog zavičajnika Domjanića. Krklec je i predsjedao prvom prosudbenom povjerenstvu za pjesme prispjele na natječaj, u kojem su još osim njega bili Stjepan

⁶⁶ Isto.

⁶⁷ Kukovačec, Ivica (ur.), *Tak je bilo...: 25 godina Recitala kajkavskog pjesništva “Dragutin Domjanić” – Sveti Ivan Zelina*. Sveti Ivan Zelina, Pučko otvoreno učilište – Ogranak Matice hrvatske, 2006.

Draganić, Antun Šojat i Joža Skok. Prvi se recital održao u zelinskom Domu kulture, a organizator je bilo Narodno sveučilište Zelina. Interes natjecatelja bio je vrlo velik – prijavilo se 79 autora s 294 pjesme, a jednako je tako bio i vrlo velik odaziv publike koja je Dom kulture ispunila do posljednjeg mjesta, što govori o tome da je recital predstavljao prvorazredan ne samo književni ili kulturni, već i društveni događaj. Što se tiče samih pjesnika-natjecatelja, pedesetak odabranih pjesama na samoj su recitalnoj večeri interpretirali glumci, a žiri je na kraju proglasio tri najbolje pjesme, koje su i novčano nagrađene. Prvi pobjednik bila je Blanka Dovjak Matković s pjesmom *Lamentacije na lanci*, drugo mjesto osvojio je Stjepan Jakševac s pjesmom *Popevka za kaj*, a treće Ivan Horvat za pjesmu *Klafrčin kolač*. Sljedeće godine odaziv i izvođača i publike bio je još i veći. Prijavljeno je četiristotinjak pjesama, a karte za recital prodane su već u preprodaji. Publika je dolazila, osim iz Zeline, i iz obližnjih mjesta, pogotovo iz Zagreba, pa su uvedene i posebne autobusne linije. Zahvaljujući sponzorima, s vremenom su uvedene još neke nagrade, poput onih za najcjelovitiji ciklus, za pjesme posebne tematike itd. Recital se u kontinuitetu održavao do 1979, a obnovljen je 1992. te se otada bez prestanka svake godine održava do danas postavši tako kajkavski recital s najdužim kontinuitetom, ali i najvišim stupnjem kvalitete, o čemu svjedoče njegovi nagrađenici koji su odreda najistaknutija imena suvremene kajkavske poezije (Ivo Kalinski, Zlatko Crnec, Zvonko Kovač, Božica Jelušić, Stanislav Petrović, Ernest Fišer, Denis Peričić, Valentina Šinjori). U sklopu i prvog i drugog niza recitala objavljuje se zbornik s najuspješnijim pjesmama naslova *Zeleni bregi Zeline*.

Od 1970. u Zlatar Bistrici su pokrenuti *Dani kajkavske riječi*⁶⁸. U sklopu Dana, osim likovnih i glazbenih te turističko-zabavnih,

⁶⁸ Usp. Hitrec, Božidar: *Dani kajkavske riječi Zlatar – 70*. Hrvatsko zagorje, 3(1971), 1, str. 9-12; Sviben, Mirko: "Dani kajkavske riječi – Zlatar 70". Kajkavski kalendar, 3(1971), str. 329-331.

organizirani su i književni i znanstveni događaji. Jedan od njih bio je recital za djecu *Dječje književno stvaranje*, a organiziran je i kajkavski recital za odrasle *Zbor kajkavskih pjesnika*. Prosudbeno povjerenstvo u sastavu Zdenko Škreb, Joža Skok, Antun Šojat i Stanko Juriša najboljim je pjesmama proglasio *Smrt* Mirka Hadrovića, *Imela majka sineka tri* Stjepana Jakševca i *Zovo me* Ivana Horvata. Po mišljenju publike najbolje pjesme bile su *Piavska bitka* Mirka Svibena, *Oča i sinek* Božidara Hitreca i *Gazda v hiži* Bože Hlasteca. Recital je pratio i istoimeni zbornik najuspjelijih pjesama. U sklopu Dana organiziran je i *Znanstveni skup o kajkavskom narječju i književnosti*, inače prvi specijalizirani znanstveni skup o toj problematici, na kojem su govorili ugledni sveučilišni profesori Miroslav Šicel, Ivo Frangeš, Mladen Kuzmanović i Stjepko Težak, te predsjednik KPD-a “Zlatarjeve” Kazimir Sviben. Znanstveni skupovi u Zlatar Bistrici održavali su se od 1970. do 1975, a zatim svake druge godine od 1992. do 1998. Pratili su ih i zbornici radova pod naslovom *Kajkavski zbornik*⁶⁹. Ni ostale se manifestacije nisu održavale kontinuirano, no zlatarski Dani kajkavske riječi se kao skup različitih manifestacija održavaju i danas. Od 1970. se i u Poznanovcu počinje organizirati *Susret mladih pjesnika i recitatora* koji 1994. mijenja ime u *Susret riječi* te se seli u Bedekovčinu⁷⁰. Proljećarske 1971. afirmaciji suvremene kajkavske književnosti pridružio se i Samobor u kojem je

⁶⁹ Usp. Skok, Joža i dr. (ur.): *Kajkavski zbornik: izlaganja na znanstvenim skupovima o kajkavskom narječju i književnosti u Zlataru 1970-1974*. Zlatar, Narodno sveučilište “Ivan Goran Kovačić”, 1974; *Kajkavski zbornik: izlaganja na Znanstvenom skupu o kajkavskom narječju i književnosti u Zlataru, 1992. godine*. Zlatar, Narodno sveučilište Ivan Goran Kovačić, [1994]; *Kajkavski zbornik: izlaganja na Znanstvenom skupu o kajkavskom narječju i književnosti u Zlataru 1994. godine*. Zlatar, Narodno sveučilište Ivan Goran Kovačić, 1996; *Kajkavski zbornik: izlaganja na Znanstvenom skupu o kajkavskom narječju i književnosti u Zlataru 1996. godine*. Zlatar, Pučko otvoreno učilište dr. Jurja Žerjavića, 1998.

⁷⁰ Poljanec, Vladimir: *Vodič za hodočasnike: pregledi, ogledi i pogledi*. Klanjec, Hrvatskozagorsko književno društvo, 2008. Str. 12-19.

tijekom svibnja priređena Smotra kajkavskog pjesništva "Samobor 1971". Kako izvještava Mate Ujević⁷¹, Smotra je započela pjevanjem himne *Lijepa naša domovino*, a prisutne je u ime organizacijskog odbora pozdravio Aleksandar Staničić, nakon čega im se obratio tadašnji predsjednik Društva hrvatskih književnika (DHK) Ivo Frangeš. Prva večer bila je posvećena recitiranju antologijskih pjesmama kajkavskih pjesnika prve polovice 20. stoljeća i narodnih pjesama samoborske okolice, a druga i treća večer bile su posvećene suvremenim kajkavskim pjesnicima. U prosudbenom povjerenstvu bili su Slavko Mihalić, Adalbert Georgijević, Danilo Pejović, Antun Šojat, Vinko Žganec i Joža Skok, koji je priredio i zbornik s recitala naslova *Horvacka zemlica* (1971). Zlatnu liru Samobora, odnosno nagrade prosudbenog povjerenstva, dobili su Ivan Horvat za pjesmu *Zbogom Štef*, Verica Jačmenica za pjesmu *I kej za te*, Ivo Kalinski za pjesmu *Vuštrili smo pesa*, Pajo Kanižaj za pjesmu *Horvacka zemlica* te posmrtno samoborski pjesnik Mirko Radušić za pjesmu *Čudej put*, a prvu nagradu publike dobila je Melita Runje za pjesmu *Kaj sme*. Prvi samoborski recital bio je ujedno i posljednji jer se recital nije nastavio održavati.

Što se tiče neknjiževnih manifestacija, najveći doprinos afirmiranju kajkavske kulture zasigurno je dao *Festival kajkavskih popevki* koji se od 1966. održava u Krapini. O važnosti i popularnosti tog festivala svjedoči činjenica da ga je od prve godine održavanja prenosila Radiotelevizija (RTV) Zagreb, a 1970. povodom obilježavanja 5. godišnjice održavanja posjetio ga je i sam Josip Broz Tito⁷². Festival je bio dio novoutemeljenog Zagorskog tjedna, u sklopu kojeg su održane još neke manifestacije. Kako izvještava sudionik i jedan od organizatora svih tih zbivanja, krapinski pisac

⁷¹ Ujević, Mate: *Smotra kajkavskog pjesništva "Samobor 71"*. Zagorski godišnjak, 16(1972), 16, str. 168-178.

⁷² Koštuić, Pero: *Tito na finalu festivala kajkavskih popevki*. Hrvatsko zagorje, 2(1970), 4-12, str. 4-7.

i kulturni aktivist Antun Kozina⁷³, prvi Zagorski tjedan započeo je svečanom sjednicom Odjela za suvremenu književnost Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (JAZU, danas Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, HAZU) povodom stogodišnjice Akademije te je upriličeno svečano otvorenje Muzeja Ljudevita Gaja u Krapini. Tom prilikom bili su prisutni i tadašnji predsjednik JAZU Grga Novak, ali i istaknuti književnici i akademici, poput Gustava Krkleca, Dragutina Tadijanovića, Marijana Matkovića itd, a predavanje o životu i radu Ljudevita Gaja održao je Ivo Frangeš. Ravnateljem muzeja postao je sam Kozina. Među ostalim događanjima, kao što su izložbe cvijeća, likovnih radova djece i odraslih, nastupi kulturno-umjetničkih društava i sl., Narodno kazalište "August Cesarec" iz Varaždina izvelo je kajkavsku predstavu *Matijaš Grabancijaš Dijak* Tituša Brezovačkog, održan je recital kajkavske poezije, a priređena je i izložba pisanih djela starih i novih kajkavskih pisaca, što sve govori u prilog tome kako je vrlo značajan prostor u okviru glavne glazbene manifestacije zauzimala i kajkavska riječ, tj. kajkavska književnost. To je potvrdila i sama glavna glazbena festivalska večer na kojoj su dominirale pjesme nastale na stihove kajkavskih pjesnika, poput Dragutina Domjanića, Nikole Pavića, Stjepana Jakševca, Stjepana Draganića itd. Među izvođačima našla su se i neka vrlo popularna imena, npr. Ivo Robić, Zvonko Špišić, Elvira Voća itd. Od sredine 1970-ih organizaciju festivala i popratnih događaja preuzelo je novoosnovano Društvo za kajkavsko kulturno stvaralaštvo iz Krapine, a manifestacije koje se događaju u sklopu festivala, među kojima su i recital kajkavske poezije i znanstveni skupovi o kajkavskom jeziku, književnosti i kulturi, objedinjeni su pod nazivom *Tjedan kajkavske kulture*. Pojava festivala i popratnih događaja predstavljala je 1960-ih, ali i nadalje, središnji kulturni događaj u Hrvatskom zagorju, ali, posebno glazbeni dio koji ima najširu

⁷³ Kozina, Antun: *Preporodni kaj: festival kajkavske popevke "Krapina 66."* i *Zagorski tjedan (Od 18. do 25. IX 1966)*. Zagorski kalendar, 27(1968), str. 69-82.

publiku, i vrlo važan događaj za afirmaciju općenito kajkavske riječi u javnoj sferi.

Na varaždinskom su području neki od važnijih kulturnih događaja također bili povezani s glazbom. Sve je počelo velikom proslavom 140. obljetnice Muzičke (danas Glazbene) škole u Varaždinu 1968. godine⁷⁴. Vrlo veliko značenje imale su Muzičke karavane koje su inicirali i organizirali Marijan Zuber i Tomislav Jagačić. Tijekom cijele godine u Varaždin su stizale kolone autobusa sa školskom djecom iz sjeverozapadne Hrvatske, koja su posjećivala Gradski muzej u varaždinskom Starom gradu i koncerte Muzičke škole u Koncertnoj dvorani. U sklopu te proslave počeo se tiskati i kulturni časopis *Varaždinska lira* (1968-1971), a koncert barokne glazbe koji su učenici Muzičke škole, uz neke poznate umjetnike, održali te godine u ranobaroknoj Isusovačkoj crkvi (današnja Katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije na nebo Varaždinske biskupije) bio je zametak i poticaj za osnivanje jednog od najznačajnijih kulturno-identifikacijskih obilježja “baroknog grada” – *Varaždinskih baroknih večeri* – koje su pokrenute tri godine kasnije (1971) te se održavaju sve do danas⁷⁵. Kulturni život u Varaždinu bio je povezan i s Narodnim kazalištem “August Cesarec” (danas Hrvatsko narodno kazalište (HNK) Varaždin) koje u Varaždinu kao stalno profesionalno kazalište djeluje od 1945, iako Varaždin ima i stariju tradiciju kazališnih kuća i družina. Kazalište je gajilo poseban interes za kajkavsku dramsku baštinu pa je tako 1966. na repertoaru bio *Matijaš Grabancijaš Dijak* Tituša Brezovačkog, 1969. anonimna kajkavska komedija *Mislibolesnik iliti hipokondrijakuš* te 1970. također anonimna *Nije vsaki cipeliš na vsaku nogu*, sve predstave u režiji Borislava Mrk-

⁷⁴ Gjurić, Tomislav: *Varaždinske karavane – hrvatski turistički fenomen*. Zagorski godišnjak, 16(1972), str. 151-153.

⁷⁵ Usp. Dađa, Ruža: *Varaždinske barokne večeri u zamislama i ostvarenjima svojih začetnika*. Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin, 21(2010), 21, str. 13-29.

šića⁷⁶. S obzirom na to možemo reći da je i varaždinsko kazalište dalo velik doprinos oživljavanju kajkavske riječi, ovaj put kao komunikacijskog sredstva na sceni. Lokalnim partijcima posebno je smetalo to što je kazalište 1971. na repertoaru imalo predstave *Smrt Stjepana Radića* Tomislava Bakarića u režiji Petra Večeka i *Zrinski* Tita Strozija u režiji tadašnjeg ravnatelja kazališta Vida Fijana, kojima su obilježene obljetnice tih hrvatskih velikana – 300. godišnjica Urote (1651-1971) i 100. godišnjica Radićeva rođenja (1871-1971). Iste je godine na repertoaru varaždinskog kazališta bila i u zagrebačkom &TD-u netom praižvedena *Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja* Ive Brešana u režiji Vjekoslava Vidoševića koja ismijava partijski sustav.

Za razliku od svih do sada spomenutih regija, uspon kulturnog života krajem 1960-ih u Podravini je bio prije svega povezan sa slikarstvom. Naime, u Hlebinama je 1968. otvorena Galerija naivne umjetnosti kao središnji nacionalni muzejsko-galerijski objekt za predstavljanje tada vrlo popularnih pripadnika tzv. hlebinske škole naivne umjetnosti (Ivan Generalić, Franjo Mraz, Mirko Virius, Mijo Kovačić, Ivan Večenaj i dr.)⁷⁷. Otvorenje Galerije bio je prvorazredan kulturni događaj za Podravinu, a odmah su zaređali i dolasci mnogobrojnih gostiju, čak i iz inozemstva. Podravski i ostali naivni slikari u svojim su slikama afirmirali podravske i općenito seoske krajolike čime su pridonijeli konstituiranju podravskog identiteta. No, naslovima svojih slika, koje su vrlo često na kajkavskom jeziku, npr. *Bilo nas je pet vu kleti*, *Težaki pri obedu*, *Molvarsko prošćenje* itd. Krste Hegedušića, *Jelenski svati*, *Mrtvec pred oltarom* itd. Ivana Generalića, *Pevec na obedu*, *Pevci*

⁷⁶ Podaci su preuzeti iz: Hećimović, Branko (ur.): *Repertoar hrvatskih kazališta: 1840-1860-1980*. Zagreb, Globus-Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1990-2002. Sv. I: *Repertoari kazališta, kazališnih družina i grupa, partizanskih kazališta, festivala, smotri i susreta*, 1990. Str. 602-605.

⁷⁷ Usp. Jalšić Ernečić, Draženka: *Godine planiranja izgradnje i otvorenja Galerije naivne umjetnosti Hlebine 1962. – 1968*. Podravski zbornik, 34(2008), 34, str. 71-88.

se kolo itd. Ivana Večenaja, *Život zvun vremena*, *Poldan* itd. Mije Kovačića, doprinijeli su i afirmaciji kajkavskog jezika među govornicima svih varijeteta budući da su hlebinsku galeriju posjećivali ljudi iz svih krajeva Hrvatske, odnosno da su slike podravskih naivaca kupovali i nekajkavci.

Sve u svemu, kao što je bilo vidljivo u prethodnih nekoliko poglavlja krajem 1960-ih i početkom 1970-ih javlja se velik broj različitih inicijativa koje, između ostalog, afirmiraju kajkavsku književnost i kulturu, i to u različitim domenama te u gotovo svim krajevima kajkavske Hrvatske. Književnu riječ u glazbi posebno je afirmirao *Festival kajkavskih popevki* u Krapini, a na sceni ju je afirmiralo Narodno kazalište "August Cesarec" iz Varaždina. Na određen način u naslovima svojih slika afirmirali su je i podravski slikari naive. Što se tiče same književnosti, u tom su vremenu organizirani recitali kajkavske poezije u Krapini, Zlatar Bistrici, Poznanovcu, Svetom Ivanu Zelini i Samoboru, a ona svoje mjesto pronalazi i u obnovljenim ili novopokrenutim periodicima, kao što su *Kaj* (Zagreb, 1968-), *Zagorski kolendar/godišnjak* (Zagreb, 1957-1978), *Međimurski kalendar* (Čakovec, 1968), *Kajkavski kalendar/kolendar* (Čakovec, 1969-1971) i *Hrvatsko zagorje* (Krapina, 1969-1971). Osim ogranaka Matice hrvatske u Čakovcu, Varaždinu, Koprivnici i Krapini, diljem sjeverozapadne Hrvatske osnivaju se i posebne udruge koje, između ostalog, organiziraju manifestacije i izdaju kako periodike, tako i knjige u kojima kajkavska riječ zadobiva važno mjesto, kao što su Kulturno-prosvjetno društvo "Zrinski" iz Čakovca, Društvo pisaca "Gajeva Danica" iz Krapine, Kulturno-prosvjetno društvo hrvatskih Zagoraca "Matija Gubec" iz Zagreba i Kulturno-prosvjetno društvo "Zlatarjeve" iz Zlatar Bistrice. U njihovoj nakladi te u nakladama drugih izdavača od 1968. do 1971. objavljeno je ukupno najmanje dvadesetak kajkavskih književnih djela, većinom zbirki pjesama, te još toliko književnih i ostalih knjiga autora iz sjeverozapadne Hrvatske. Sve te aktivnosti ukazuju na činjenicu da su kulturni i književni djelatnici postali svjesni da

ne trebaju više čekati na inicijative ili *odobrenja* književnih i kulturnih *elita* koje nisu marile za njihovu zavičajnu baštinu i jezik, nego su stvari preuzeli u svoje ruke, što je rezultiralo *kajkavskim proljećem*.